

MODELAREA PROCESELOR DE CLUSTERIZARE IN DOMENIUL ECONOMIC SI SOCIAL

- Schimbări structurale în economia românească de tranziție -

Cornelia SCUTARU*
Ionel FLORESCU**

Rezumat

Tranziția către economia de piață este un proces atipic. Lucrarea analizează acest proces din punctul de vedere al schimbărilor structurale petrecute în economia românească după 1989. Se ia în considerare grupul *ramurilor exportatoare* și grupul *ramurilor care produc preponderent pentru piața internă (consumuri intermediare, consum final și formarea brută de capital fix)*, utilizând metodologia lui Michael Porter pentru competitivitatea ramurilor economice: condiții generale, condiții de cerere, industrii suport, politici guvernamentale. Informațiile provin din tabelele Input-Output (1989 și 1999). Concluziile indică o perioadă de criză, caracterizată prin declin economic, creșterea deficitelor, inflație și dezechilibre structurale.

1. Demers metodologic

Lucrarea își propune să pună în evidență schimbările structurale care au avut loc în economia românească după 1989. În acest scop se utilizează¹ trei tipuri de instrumente:

- **Tabelele Input-Output pentru 105 ramuri** (cu date pentru 1999, ultimul an disponibil pentru analiză), care constituie baza de date;
- **Modelul lui Michael Porter**² pentru analiza competitivității globale a ramurilor, ca metodologie de analiză;
- **Metoda clusterilor** pentru ordonarea și gruparea informației disponibile.

Fără a avea pretenția că epuizăm toate elementele luate în considerare de Porter, există în tabelele Input-Output suficiente date care să permită o analiză de acest tip.

2. Principalii indicatori

Lucrarea analizează procesul de tranziție la economia de piață din punctul de vedere al schimbărilor structurale petrecute în economia românească după 1989. Se ia în considerare grupul *ramurilor exportatoare* și grupul *ramurilor care produc preponderent pentru piața internă (consumuri intermediare, consum final și formarea brută de capital fix)*, utilizând metodologia lui Michael Porter pentru competitivitatea ramurilor economice: condiții generale, condiții de cerere, industrii suport, politici guvernamentale.

* Institutul de Prognoză Economică, Academia Română, București, e-mail:scutaru@hotmail.com

** Institutul de Prognoză Economică, Academia Română, București

¹ Acest tip de analiză a fost elaborat pentru anul 1999 în lucrarea: „Fenomene de clusterizare în domeniul economic și social” elaborată în cadrul planului de cercetare al Institutului de Prognoză Economică al Academiei Române; principalele rezultate au fost publicate parțial în: “Global Competitiveness of Sectors - Favoring factors and barriers –“ *Proceedings of the Romanian Academy, series C: Humanities and Social Sciences, no. 1-2003, The Publishing House of the Romanian Academy.*

² Michael Porter, expert în strategii economice globale, Harvard Business School.

Așa cum am menționat, în 1989 economia românească era încă o economie planificată centralizat, cu inflație și șomaj mascate. Ultimii ani de economie planificată, supusă unor cerințe comandate, au dus la diminuarea cererii interne, scăderea importului și creșterea exporturilor cu scopul achitării datoriei externe.

2.1. Schimbări structurale în formarea resurselor

Spre deosebire de 1999, în 1989 economia românească se baza mai mult pe *producția internă efectivă* decât pe importuri în formarea resurselor; în același timp, atât impozitele, cât și taxele vamale aveau o pondere mai scăzută în total resurse în 1989 față de 1999. Creșterea ponderii importurilor în 1999 este legată atât de satisfacerea necesităților de consum ale gospodariilor populației, cât și de creșterea consumului productiv al anumitor ramuri. Vom detalia această problemă în analizele schimbărilor structurale pe ramuri.

Schimbări structurale în formarea resurselor

	1989	1999
Ponderea producției efective în total resurse	90.25	81.27
Ponderea importului în total resurse	6.32	13.70
Ponderea impozitelor în total resurse	3.55	4.72
Ponderea taxelor vamale în total resurse	0.04	0.55

2.2. Schimbări structurale în destinația utilizărilor

În ceea ce privește utilizările: în 1999 față de 1989 crește ponderea consumului final și a exportului; scade ponderea formării brute de capital fix și a consumului intermediar. Acestea provin din schimbările apărute în structura cererii agregate interne.

Schimbări structurale în destinația utilizărilor

	1989	1999
Ponderea consumului final în total utilizari	20.15	37.11
Ponderea formării brute de capital fix în total utilizari	10.39	7.40
Ponderea exportului în total utilizari	7.26	11.7
Ponderea consumului intermediar în total utilizari	58.90	44.45
Ponderea variației stocurilor în total utilizari	-1.07	-0.68

3. Schimbări structurale în principalele ramuri exportatoare (1999 comparativ cu 1989)

3.1. Poziția în cadrul economiei

Vom analiza comparativ 1989/1999 principalele ramuri exportatoare din punctul de vedere al:

- ponderii acestora în totalul exportului și mutațiilor produse în 1999 față de ultimul an de economie planificată centralizat, 1989;
- contribuției acestor ramuri la formarea resurselor;
- contribuției acestor ramuri la realizarea valorii adăugate brute.

Am luat în considerare ca principale ramuri exportatoare, ramurile care depășesc 1% din totalul exportului. În 1989 aceste ramuri (inclusiv corecția teritorială) acoperă 83.67% din totalul exportului, în 1999 ele acoperă 81.16% din total .

Au avut loc importante schimbări în structura exportului :

- A scăzut sub 1% exportul următoarelor ramuri: 30. *Industria confecțiilor din blănuri și piele*, 44. *Fabricarea fibrelor și firelor sintetice sau artificiale*, 45. *Producția de articole din cauciuc*, 63. *Fabricarea de mașini agricole și forestiere*, 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică*, 74. *Producția și repararea mijloacelor de transport feroviar și a materialului rulant, și* 90. *Transporturi pe apă (maritime, de coastă, fluviale)*.

- Până în 1999, s-au dezvoltat ca noi ramuri exportatoare, următoarele ramuri: 2. *Creșterea animalelor*, 55. *Siderurgia și producția de feroaliaje*, 59. *Turnătorie*, 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal*, 61. *Fabricarea de echipamente pt. producerea și utilizarea energiei mecanice (fără motoare pt. avioane, vehicule și motociclete)*, 68. *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou*, 69. *Industria de mașini și aparate electrice*, 73. *Construcții și reparații navale*, 88. *Alte transporturi*, 91. *Transporturi aeriene*, 101. *Alte activități de servicii pentru întreprinderi*.
- Dacă în 1989 exportam produse animale prelucrate în 1999 exportăm animale ;
- Crește semnificativ ponderea la export a ramurilor: 29. *Industria confecțiilor din textile și 31. Industria pielăriei și încălțămintei* ;
- Scade semnificativ ponderea la export a ramurilor: 36. *Prelucrarea țiteiului* ; 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* ; 72. *Industria mijloacelor de transport rutier* ;și 77. *Producția de mobilier* ;
- În transporturi, ies din competiție transporturile maritime și intră pe piața externă transporturile aeriene și alte transporturi;
- Au crescut exporturile de servicii .

Contribuția ramurilor exportatoare la **formarea resurselor** a scăzut de la 47.98% în 1989 la 44.59% în 1999.

Contribuția principalelor ramuri exportatoare la **crearea valorii adăugate brute** scade de la 45.02% din total în 1989 la 33.37% din total în 1999.

3.2. Metodologia lui Porter: condiții generale

Conform metodologiei lui Porter prezentată în capitolul 1, vom analiza pentru principalele ramuri exportatoare:

- Resursele umane;
- Resurse de capital;
- Utilizarea infrastructurii;
- Resurse fizice.

3.2.1. Resursele umane

Pentru analiza **resurselor umane**, tabelele Input-Output oferă informații privind **costul acestora** (Remunerarea salariaților; ponderea remunerării salariaților în Valoarea adăugată brută arată partea de VAB ce revine forței de muncă) și **gradul de calificare** al forței de muncă utilizate în principalele ramuri exportatoare (Consumuri intermediare primite de principalele ramuri exportatoare de la ramurile: *Invățământ, Cercetare-dezvoltare, Informatică și activități conexe*).

În 1999 față de 1989 are loc o scădere a **remunerării salariaților** din ramurile exportatoare de la 44.97% din total la 28.19% din total

Considerând că ponderea remunerării salariaților în VAB reflectă partea de VAB ce revine forței de muncă, se constată mutații importante și interesante între cei doi ani:

- Ramurile 38. *Fabricarea produselor chimice de bază și 58. Producția metalelor prețioase și a altor metale neferoase* trec de la VAB negativă în 1989 la VAB pozitivă în 1999 (valoarea producției efective nu mai este sub valoarea consumurilor intermediare primite);
- Partea de VAB ce revine forței de muncă scade semnificativ în 1999 față de 1989 pentru următoarele ramuri: 01. *Cultura vegetală* (de la 74.07% la 6.13%), fenomen explicabil prin desființarea IAS-urilor și a altor forme de muncă salariată din agricultură; 30. *Industria confecțiilor din blănuri și piele* (de la 84.56% la 17.21%); explicabil prin privatizarea micilor ateliere ale cooperăției; 44. *Fabricarea fibrelor și firelor sintetice sau artificiale* (de la 374.32% la 69.68%); 45. *Producția de articole din cauciuc* (de la 231.72% la 60.77%); 55. *Siderurgia și producția de feroaliaje* (de la 164.11% la 95.27%);
- Partea de VAB ce revine forței de muncă crește semnificativ în 1999 față de 1989 în următoarele ramuri: 28. *Industria textilă și a produselor textile* (de la 45.23% la 88.74%); 29. *Industria*

confecțiilor din textile (de la 46.48% la 90.73%); *31. Industria pielăriei și a încălțăminte* (de la 46.23% la 90.48%).

Pentru analiza **gradului de calificare** al forței de muncă utilizate în principalele ramuri exportatoare vom analiza ponderea Consumurilor intermediare primite de principalele ramuri exportatoare de la ramurile: *Învățământ, Cercetare-dezvoltare, Informatică și activități conexe* în totalul consumurilor intermediare date de aceste ramuri în economie.

Ponderea cheltuielilor cu *învățământul, cercetare-dezvoltare și activități informatice* în principalele ramuri exportatoare față de totalul consumurilor intermediare furnizate de aceste ramuri în economie, scade de la 51.92% în 1989 la numai 21.40% în 1999. Pe ramuri principalele schimbări structurale sunt:

- Crește semnificativ în ramurile: *18.Producția, prelucrarea și conservarea cărnii* (de la 0.12% la 1.42%) *88. Alte transporturi* (de la 0.008% la 3.05%) *101.Alte servicii pentru întreprinderi* (de la 0.07% la 3.89%)
- Scade semnificativ în circa 14 ramuri, între care menționăm: *58.Producția metalelor prețioase și a altor metale neferoase* (de la 2.70% la 0.09%) *59.Turnătorie* (de la 2.34% la 0.07%) *60. Industria construcțiilor metalice și a produselor de metal* (de la 5.82% la 0.67%) *63.fabricarea de mașini agricole și forestiere* (de la 4.37% la 0.02%) *65.Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* (de la 8.38% la 0.69%) *69.Industria de mașini și aparate electrice* (de la 3.31% la 0.56%) *72.Industria mijloacelor de transport rutier* (de la 7.32% la 0.86%).

Trebuie menționată aici schimbarea raportului între *Cercetare-dezvoltare și Informatică și activități conexe*. Evoluția exponențială a activităților informatice în economia românească este impulsionată de condițiile externe, dar și de existența unei mase de studenți pregătiți în acest domeniu.

3.2.2. Resurse financiare și de capital

Utilizarea resurselor **financiare** de către principalele ramuri exportatoare s-a păstrat la același nivel: în 1989 ramurile exportatoare utilizau circa 7.91% din input-urile puse la dispoziție de activitățile financiare; în 1999 procentul este ceva mai mic: 7.55%. Se reflectă aici procesul de decapitalizare al economiei românești.

În ceea ce privește partea ce revine **capitalului** ramurii din valoarea adăugată o vom exprima prin ponderea excedentului brut de exploatare în total VAB.

Evoluția este extrem de inegală și dezvăluie schimbări importante la nivelul ramurilor în raportul dintre contribuția forței de muncă și contribuția capitalului la formarea Valorii Adăugate Brute. Puține sunt ramurile în care ponderea excedentului brut de exploatare să fi rămas la aproximativ același nivel în cei 10 ani de tranziție analizați. Acestea sunt: *02.Creșterea animalelor; 18.Producția, prelucrarea și conservarea cărnii; 30. Industria confecțiilor din blănuri și piele;36. Industria produselor chimice de bază; 38. Fabricarea produselor chimice de bază; 59.Turnătorie; 68. Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou; 69. Industria de mașini și aparate electrice; 72. Industria mijloacelor de transport rutier; 101. Alte activități de servicii pentru întreprinderi.*

Schimbarea raportului dintre contribuția forței de muncă și a capitalului are cauze diferite: în ramura *01.Cultura vegetală*, datorită măsurilor de retrocedare a pământului, desființării IAS-urilor și CAP-urilor a scăzut numărul salariaților atât de mult, încât ponderea salariilor în VAB este foarte mică, ceea ce duce la creșterea ponderii excedentului brut de exploatare. În alte ramuri ne confruntăm cu existența capacităților de producție neutilizate, ceea ce duce la creșterea părții ce revine forței de muncă (ex. *73. Construcții și reparații navale sau 74. Producția și reparația mijloacelor de transport feroviar și a materialului rulant*). În sfârșit, ponderea părții ce revine capitalului a crescut în acele ramuri în care în 1989 VAB era negativă din cauza prețurilor scăzute de vânzare a produselor în raport cu valoarea consumurilor productive necesare (*44. Fabricarea fibrelor și firelor sintetice sau artificiale, și 64. Fabricarea mașinilor unelte*).

3.2.3. Infrastructura

Pentru a analiza utilizarea infrastructurii de către principalele ramuri exportatoare, am luat în considerare ramurile de transport, activitățile de poștă și telecomunicații. Între 1989 și 1999 a avut loc o creștere

importantă de la 28.55% la 47.38%. Procentele reprezintă ponderea utilizării infrastructurii de către ramurile exportatoare în totalul consumurilor intermediare furnizate de aceste ramuri la nivelul economiei.

În unele ramuri s-au petrecut adevărate mutații structurale privind gradul de utilizare a infrastructurii :

- Ramuri care și-au intensificat activitățile de transport și telecomunicații : *02. Creșterea animalelor* (de la 0,27% la 5,54%) ; *18. Producția, prelucrarea și conservarea cărnii* (de la 0,45 % la 2,46%) ; *36. Prelucrarea țigăii* (de la 0,71% la 6,58%) ; *88. Alte transporturi* (de la 3,95% la 13,79%) ; *101. Alte activități de servicii pentru întreprinderi* (de la 0,04% la 1,84 %) ;
- Ramuri a căror activitate s-a diminuat : *28. Industria textilă și a produselor textile* (de la 1,03% la 0,35%) ; *38. Fabricarea produselor chimice de bază* (de la 2,60% la 0,73%) .

3.2.4. Resurse fizice

E vorba de consumurile intermediare primite de ramurile exportatoare de la celelalte ramuri ale economiei naționale. Față de total consumuri intermediare ramurile exportatoare au consumat 49,41% în 1989 și 41,14% în 1999. Pentru o analiză mai detaliată au fost evaluate costurile input-urilor la 1000 lei producție efectivă. Luând în considerare scăderea în volum a exporturilor în 1999 față de 1989, avem de a face cu o creștere a consumurilor intermediare pe unitate valorică exportată.

Pe ramuri :

- a crescut ponderea consumurilor intermediare primite de ramurile : *02. Creșterea animalelor* (de la 1.98% la 5.44%) și *32. Industria de prelucrare a lemnului* (de la 0.68% la 1.15%) ;
- a scăzut semnificativ în ramurile : *01. Cultura vegetală* (de la 5.33% la 4.39%) ; *28. Industria textilă și a produselor textile* (de la 3.26% la 1.52%) ; *36. Prelucrarea țigăii* (de la 5.50% la 3.76%) ; *56. Producția de tuburi* (de la 1.86% la 0.37%) ; *59. Turnătorie* (de la 1.19% la 0.19%) ; *60. Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal* (de la 3.20% la 1.23%) ; *63. Fabricarea de mașini agricole și forestiere* (de la 1.47% la 0.18%) ; *65. Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* (de la 2.73% la 0.63%).

3.3. Metodologia lui Porter: condiții de cerere

3.3.1. Cererea internă

Ramurile exportatoare produc și pentru piața internă ; pentru a pune în evidență schimbările în acest domeniu, am analizat **consumurile intermediare furnizate** de aceste ramuri pentru celelalte ramuri ale economiei, **consumul final** furnizat populației și administrației și **formarea brută de capital fix**.

În ceea ce privește **consumurile intermediare** furnizate de ramurile exportatoare celorlalte ramuri ale economiei, acestea au scăzut de la 51.46% pondere în totalul consumurilor intermediare, în 1989 la 45.09% în 1999.

Consumul final furnizat de ramurile exportatoare populației și administrației, acesta a scăzut de la 38.62% pondere în totalul consumului final, în 1989 la 34.2% în 1999.

În ceea ce privește **formarea brută de capital fix** (FBCF) furnizată de ramurile exportatoare populației și administrației, aceasta a scăzut de la 35.42% pondere în totalul FBCF, în 1989 la 34.80% în 1999.

3.3.2. Cererea externă

Am considerat ca fiind principale ramuri exportatoare ramurile care au peste 1% pondere în totalul exportului. Acest aspect a fost abordat în prima parte a studiului și nu vom reveni asupra lui. Schimbările structurale în exportul pe ramuri sunt discutate în cap. 3.1. Poziția în cadrul economiei.

3.4. Metodologia lui Porter: industrii suport

Am considerat "industrii suport" pentru o anumită ramură acele industrii sau ramuri care acoperă împreună cel puțin 50% din totalul consumurilor intermediare consumate (primite) în ramura analizată. Întrucât spațiul nu ne permite analiza industriilor suport pentru toate ramurile exportatoare, vom prezenta doar principalele concluzii :

- O parte din ramurile exportatoare își bazează producția și nivelul competitivității pe producția internă (*02. Creșterea animalelor*, *88. Alte transporturi*, *32. Industria de prelucrare a lemnului – exclusiv mobilă* ;

- Altele depind în mod esențial de importuri (ramurile support au un nivel ridicat al importurilor și o pondere scăzută în consumul final) : 26. *Industria confecțiilor textile*, 28. *Industria textilă și a produselor textile și 36. Prelucrarea țîțeiului*. Ponderea mare a importurilor în totalul resurselor face ca producția, productivitatea muncii și competitivitatea acestor ramuri să fie dependente de evoluțiile de pe piețele internaționale.

3.5. Metodologia lui Porter: politici guvernamentale

3.5.1. Subvenții

Politicile de subvenționare a producției din diferite ramuri s-au schimbat în perioada tranziției față de perioada economiei planificate centralizat. Dacă în 1989 nici una din ramurile exportatoare nu primea subvenții pe produs, în 1999 ponderea subvențiilor în total este de 9.12%.

Sunt cinci ramuri care primesc subvenții pe produs în 1999 : 01. *Cultura vegetală* (22.74% din total); 02. *Creșterea animalelor* (1.88%); 61. *Fabricarea de echipamente pentru producerea și utilizarea energiei mecanice* (2.95%); 63. *Fabricarea de mașini agricole și forestiere* (1.31%); 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* (4.86%).

3.5.2. Impozite

Am evaluat ponderea impozitelor plătite de ramurile exportatoare în total impozite : în 1989 ramurile exportatoare plăteau 20.41% din totalul impozitelor, în 1999 aceste ramuri au plătit 39.11% din totalul impozitelor, adică aproape dublu. În 1989 dintre ramurile exportatoare un număr de 19 ramuri nu plăteau deloc impozit.

Pe ramuri :

- Au crescut cotele de impozitare în toate ramurile care nu pleau impozit în 1989 ; precum și în ramurile : 01. *Cultura plantelor* (de la 0.00% la 1.15%) ; 36. *Prelucrarea țîțeiului* (de la 5.41% la 13.58%) ; 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* (de la 0.00% la 1.25%) ; 72. *Industria mijloacelor de transport rutier* (de la 0.60% la 4.91%) ; 77. *Producția de mobilier* (de la 0.00% la 1.21%) ; 88. *Alte transporturi* (de la 0.47% la 2.12%) ;
- Au scăzut impozitele în ramurile : 18. *Producția, prelucrarea și conservarea cărnii* (de la 6.50% la 2.18%) ; 28. *Industria textilă și a produselor textile* (de la 2.27% la 1.10%).

Concluzii :

Caracteristici generale ale principalelor ramuri exportatoare (1999) :

- În general sunt ramuri a căror pondere este mică în totalul **valorii adăugate brute** produse în economie (sub 1%); excepție fac ramurile agricole (*Cultura vegetală*, *Creșterea animalelor*) și *Alte transporturi*.
- În ceea ce privește **piața internă**:
 - aceste ramuri produc fiecare între 3-4% pentru **consumul productiv**, cu excepția ramurii *Cultura vegetală*, care produce 8.8% din totalul consumurilor intermediare, marea majoritate fiind destinat autoconsumului.
 - dau pentru **consumul final** sub 2% din total fiecare, cu excepția ramurilor: *Cultura vegetală*, *Alte transporturi* și *Prelucrarea țîțeiului*.
 - nu participă la **formarea brută de capital fix**, cu excepția ramurilor: *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou* și *Industria mijloacelor de transport rutier*.
- sunt ramuri în care se plătesc **salarii mici**. Acest lucru constituie un avantaj în competiția pe piețele internaționale, deoarece contribuie la micșorarea costurilor pentru mărfurile de export ;
- din totalul cheltuielilor alocate pentru **cercetare și informatizare**, principalele ramuri exportatoare consumă aproape 21.4%. Majoritatea ramurilor exportatoare consumă mult sub 1% din total; excepție fac ramurile: 88. *Alte transporturi*, 101. *Alte activități de servicii pentru întreprinderi* și 68. *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou*, care consumă fiecare aproximativ 3% din total. Este vorba de ramuri a căror competitivitate poate fi serios afectată de slaba atenție acordată cercetării-dezvoltării și informatizării.
- Din totalul **resurselor financiare** oferite de ramura 96. *Activități financiare, bancare și de asigurări* principalele ramuri exportatoare consumă 7.55%, ceea ce reprezintă foarte puțin. Slab

capitalizate, este clar că ramurile exportatoare nu pot face investiții care să le asigure un nivel ridicat de competitivitate pe piețele internaționale.

- In ceea ce privește utilizarea **infrastructurii** prin activități de transport și telecomunicații, principalele ramuri exportatoare consumă circa 47% din total. Repartizarea este, însă, inegală: ramura 88. *Alte transporturi* care include și transporturile rutiere de mărfuri acoperă aproape jumătate din consumul ramurilor exportatoare (~14% din total); celelalte ramuri consumă sub 2% din total, cu excepția ramurilor: 01. *Cultura vegetală* ; 02. *Creșterea animalelor*; și 36. *Prelucrarea țigăiiului* .
- Raportul dintre valoarea adăugată brută și total remunerație arată câte unități de valoare nou creată se obțin pentru o unitate cheltuită pentru plata salariilor. Indicatorul nu este semnificativ în agricultură (ramurile 01. *Cultura vegetală* și 02. *Creșterea animalelor*), din cauza numărului redus de salariați din aceste ramuri, comparativ cu forța de muncă care participă la realizarea producției. O considerăm totuși o **măsură a productivității muncii** pentru celelalte ramuri. Cele mai productive ramuri din acest punct de vedere sunt ramurile: 91. *Transporturi aeriene* și 68. *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou*.
- principalele ramuri exportatoare nu primesc subvenții pentru producție, cu excepția *Culturii vegetale* care primește aproape un sfert din totalul subvențiilor acordate.
- Singura ramură care plătește impozite mari este ramura 36. *Prelucrarea țigăiiului*. Această ramură fiind ramură suport pentru multe ramuri atât exportatoare cât și producătoare pentru piața internă, faptul că plătește impozite mari este de natură a influența negativ costurile și competitivitatea tuturor celorlalte ramuri legate.

4. Schimbări structurale în principalele ramuri producătoare pentru piața internă: ramuri care produc pentru consumul intermediar (1999/1989)

4.1. Poziția în cadrul economiei

Ramurile care produc pentru piața internă sunt grupate astfel:

- Ramuri care produc pentru consumul intermediar
- Ramuri care produc pentru consumul final
- Ramuri care produc pentru formarea brută de capital fix.

Pentru analiza principalelor ramuri care produc pentru **consumul intermediar** am luat în considerare ramurile care asigură cel puțin 2% din totalul consumurilor intermediare furnizate la nivelul economiei fie într-un an, fie în celălalt .Sunt 20 de ramuri, care furnizează mai mult de jumătate din consumul intermediar total: 52.3% în anul 1989, respectiv 56.5% în 1999.

Pentru o mai bună interpretare a schimbărilor produse în economia românească între 1989 (ultimul an de economie planificată centralizat) și 1999 (ultimul an al tranziției la economia de piață pentru care au fost evaluate tabelele Input-Output pe care se bazează analiza de față), am calculat consumurile intermediare furnizate în cei doi ani pentru 1000 lei producție efectivă.

Principalele schimbări structurale în ramurile care produc pentru consumul intermediar (Anexa 2) au loc în domeniul serviciilor:

- în 1999 față de 1989 crește ponderea ramurilor: 101. *Alte activități de servicii pentru întreprinderi* ;105. *Alte activități de servicii colective, sociale și personale* 96. *Activități financiare, bancare și de asigurări* ;79. *Producția și distribuția energiei electrice* ; 95. *Telecomunicații*. Aici trebuie luate în considerare schimbările în prețurile relative: indicele prețurilor de consum pentru servicii au crescut mult mai repede decât indicii prețurilor de consum pentru mărfurile nealimentare.
- a crescut, de asemenea, ponderea consumurilor intermediare furnizate de ramura: 01. *Cultura vegetală* ;
- a scăzut ponderea consumurilor intermediare furnizate de ramurile: 02. *Creșterea animalelor* ; 52. *Fabricarea elementelor din beton, ciment și ipsos* ; 56. *Producția de tuburi* ; 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal* ; 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* .

Principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare contribuiau la **formarea resurselor** în 1989 cu 40.90%, iar în 1999 cu 43.59%. Creșterea nu este importantă, dar indică o creștere a utilizării resurselor interne pentru producția anului 1999 față de anul 1989. Coroborat cu creșterea importurilor, acest fenomen indică o creștere și mai accentuată a importurilor pentru consum.

Contribuția principalelor ramuri furnizoare de consumuri intermediare la formarea **valorii adăugate brute** (VAB) scade ușor în 1999 față de 1989 (de la 40.47% la 39.33%).

4.2. Metodologia lui Porter: condiții generale

4.2.1. Resursele umane

Tabelele Input-Output oferă informații privind:

- **costul** resurselor umane (remunerarea salariaților; ponderea remunerării salariaților în VAB, care arată partea din VAB ce revine forței de muncă);
- **gradul de calificare** al forței de muncă utilizate în principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare. În acest scop se analizează consumurile intermediare primite din ramurile: *Învățământ, Cercetare-dezvoltare, Informatică și activități conexe.*

Între 1989 și 1999 a avut loc o ușoară scădere a ponderii **remunerării** salariaților din principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare în totalul remunerației, de la 32.41% la 31.74%. Pe ramuri, principalele schimbări au loc astfel:

Ponderea remunerării salariaților în VAB reflectă partea de VAB ce revine forței de muncă; se constată schimbări importante care au avut loc în perioada dintre cei doi ani:

- ramura 38. *Fabricarea produselor chimice de bază*, trece de la VAB negativă în 1989 la VAB pozitivă în 1999 (valoarea producției efective nu mai este sub valoarea consumurilor intermediare primite);
- Majoritatea ramurilor înregistrează o creștere a ponderii remunerației salariilor în valoarea adăugată brută, ceea ce indică o creștere mai rapidă a salariilor decât a capitalului. Creșteri semnificative (în 1999 față de 1989) au avut loc în ramurile extractive (ca urmare a creșterii mai rapide a salariilor decât a investițiilor): 07. *Extracția și prepararea carbunelui (inclusiv sisturile și nisipurile bituminoase)* (de la 0.95% la 139.17%); 08. *Extracția petrolului (inclusiv activități de servicii anexe acesteia)* (de la 3.93% la 48.29%); 80. *Producția și distribuția gazelor (exclusiv extracția gazului metan)* (de la 10.38% la 97.36%);
- Scăderi semnificative a părții ce revine forței de muncă din VAB au avut loc în ramurile: 01. *Cultura vegetală* (de la 74.07% la 6.13%), ca urmare a schimbării structurii de proprietate și a restituirii pământurilor, și 79. *Producția și distribuția energiei electrice* (de la 180.36% la 31.72%).

A avut loc o scădere a ponderii cheltuielilor cu învățământul, activitatea de cercetare-dezvoltare și activități informatice, deci o scădere a **nivelului de calificare a forței de muncă**. În principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare (de la 32.07 în 1989 la 28.95 în 1999). Mai mult, a avut loc o schimbare a raportului dintre cercetarea propriu-zisă și activitățile informatice. Pe ramuri, au loc schimbări semnificative astfel:

- Crește în ramurile: 79. *Producția și distribuția energiei electrice* (de la 1.91% la 4.47%); 88. *Alte transporturi* (de la 0.08% la 3.05%); 95. *Telecomunicații* (de la 0.00% la 1.06%); 101. *Alte activități de servicii pentru întreprinderi* (de la 0.07% la 3.89%); 105. *Alte activități de servicii colective, sociale și personale* (de la 0.01% la 3.69%);
- Scade în ramurile: 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal* (de la 5.82% la 0.67%); 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* (de la 8.68% la 0.69%); 69. *Industria de mașini și aparate electrice* (de la 3.31% la 0.56%).

4.2.2. Resurse financiare și de capital

Analizăm mai întâi utilizarea **resurselor financiare** furnizate de activitățile financiar-bancare către principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare (CI). Spre deosebire de ramurile exportatoare, unde nu s-au înregistrat schimbări importante în acest domeniu, în ramurile furnizoare de CI crește ponderea *activităților financiar-bancare și de asigurări* de la 6.80% din total în 1989 la 23.31% din total în 1999. Totuși această creștere nu are nici o semnificație la nivelul economiei, întrucât peste 16% se datorează creșterii autoconsumului de *activități financiar-bancare și de asigurări* în propria ramură, ceea ce a îmbunătățit poate activitatea acestei ramuri, dar nu are nici un efect în ceea ce privește capitalizarea economiei.

Există schimbări importante la nivelul ramurilor în ceea ce privește partea din valoarea adăugată brută ce revine forței de muncă și cea care revine **capitalului**. Numai pentru câteva ramuri ponderea excedentului brut de exploatare a ramas la aproximativ același nivel în 1999 față de 1989: *02. Creșterea animalelor*; *36. Prelucrarea țigăiiului*; *38. Fabricarea produselor chimice de bază*; *69. Industria de mașini și aparate electrice*; *101. Alte activități de servicii pentru întreprinderi*.

Schimbarea raportului dintre contribuția forței de muncă și contribuția capitalului are cauze diferite:

- așa cum am menționat în cap. 3.2.2., în ramura *01. Cultura vegetală*, desființarea IAS-urilor și CAP-urilor, precum și retrocedarea pământului către proprietari, a dus la diminuarea numărului de salariați astfel încât ponderea salariilor în VAB este foarte mică, ceea ce duce la o creștere a ponderii excedentului brut de exploatare;
- o poziție deosebită o are ramura *07. Extracția și prepararea cărbunelui (inclusiv șisturile și nisipurile bituminoase)*, pentru care în 1999 excedentul brut de exploatare este negativ; în această ramură ponderea salariilor în Valoarea adăugată brută este de peste 139%, iar subvențiile de producție, deși reprezintă aproape 46% din VAB, nu acoperă pierderile datorate prețurilor mici de vânzare a producției;
- ponderea părții ce revine capitalului în VAB a crescut în ramura *79. Producția și distribuirea energiei electrice* care, în 1989 avea valoare adăugată brută negativă din cauza prețurilor scăzute de vânzare a producției în raport cu valoarea consumurilor productive necesare pentru realizarea producției.

4.2.3. Infrastructura

Între 1989 și 1999 a avut loc o creștere semnificativă a utilizării infrastructurii de către ramurile furnizoare de consumuri intermediare, de la 32.96% în 1989 la 54.45% în 1999.

Pe ramuri, principalele schimbări sunt:

- a crescut gradul de utilizare a infrastructurii în ramurile: *02. Creșterea animalelor* (de la 0.27% la 5.54%); *36. Prelucrarea țigăiiului* (de la 0.71% la 6.58%); *88. Alte transporturi* (de la 3.95% la 13.79% - autoconsum); *95. Telecomunicații* (de la 0.37% la 8.69% - autoconsum); și în ramurile prestatoare de servicii;
- a scăzut în ramurile: *07. Extracția și prepararea cărbunelui (inclusiv șisturile și nisipurile bituminoase)* (de la 2.98% la 0.91%); *38. Fabricarea produselor chimice de bază* (de la 2.60% la 0.73%); *52. Fabricarea elementelor din beton, ciment și ipsos* (de la 3.30% la 0.13%); *80. Producția și distribuirea gazelor (exclusiv extracția gazului metan)* (de la 4.44% la 0.48%).

4.2.4. Resurse fizice

Consumurile intermediare *primite* de principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare pentru realizarea producției proprii au crescut în 1999 la 42.23% față de 37.99% în 1989. Această creștere indică o creștere a prețurilor de producție din ramurile furnizoare și duce, prin efecte propagate, la creșterea prețurilor consumurilor productive furnizate de aceste ramuri în economie.

Schimbările în ceea ce privește consumurile intermediare primite de ramurile furnizoare de consumuri intermediare sunt numeroase. Vom menționa, ca și până acum, pe cele semnificative:

- au loc creșteri în ramurile: *02. Creșterea animalelor* (de la 1.98% la 5.44%); *79. Producția și distribuirea energiei electrice* (de la 2.42% la 7.03%); *88. Alte transporturi* (de la 1.43% la

- 3.09%); 101. *Alte activități de servicii pentru întreprinderi* (de la 0.02% la 1.12%); 105. *Alte activități de servicii colective, sociale și personale* (de la 0.67% la 2.59%);
- scăderi semnificative în ramurile: 28. *Industria textilă și a produselor textile* (de la 3.26% la 1.52%); 36. *Prelucrarea țicleului* (de la 5.50% la 3.76%); 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică* (de la 2.73% la 0.63%).

4.3. Metodologia lui Porter: condiții de cerere

3.3.1. Cererea internă

Deși între ramurile analizate, unele produc și pentru **export**, (și rolul lor a fost analizat în prima parte a acestei lucrări), ele rămân ramuri preponderent furnizoare pentru piața internă, nu numai ca furnizoare de **consumuri productive** pentru celelalte ramuri ale economiei, dar și pentru **consumul final și formarea brută de capital fix**.

În ceea ce privește furnizarea **consumurilor intermediare**, acest aspect a fost analizat în cap. 4.1. Am considerat în această categorie ramurile care au o pondere mai mare de 2% din totalul consumurilor intermediare furnizate celorlalte ramuri din economie fie într-un an fie în celălalt. Ele acoperă peste 50% din totalul consumurilor intermediare.

Vom analiza schimbările petrecute între 1989 și 1999 în furnizarea **consumului final** de către principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare. Dacă în 1989 aceste ramuri asigurau circa un sfert din consumul final (26.42%), în 1999 ponderea lor în totalul consumului final a crescut la 34.11%.

Puține sunt ramurile care, fiind furnizoare de consumuri intermediare, sunt și furnizoare de activități privind **formarea brută de capital fix**. Pe ansamblu, a avut loc o ușoară scădere a acestui tip de activități, de la 16.52% din total în 1989 la 14.94% din total în 1999.

4.3.2. Cererea externă

Măsurată prin ponderea la export a principalelor ramuri furnizoare de consumuri intermediare, cererea externă pentru aceste ramuri a scăzut de la 40.49% din totalul exportului în 1989, la 33.41% în 1999.

Scăderea cea mai importantă a avut loc în exportul de produse petroliere: ramura 36. *Prelucrarea țicleului*, care scade de la 19.87% din totalul exportului în 1989, la 3.39% în 1999.

Au loc unele creșteri în ramurile: 28. *Industria textilă și a produselor textile* (de la 3.69% la 5.39%); 69. *Industria de mașini și aparate electrice* (de la 0.87% la 3.41%); 88. *Alte transporturi* (de la 0.12% la 2.92%); 101. *Alte activități de servicii pentru întreprinderi* (de la 0.00% la 2.63%).

4.4. Metodologia lui Porter: industrii suport

Ca și în analiza principalelor ramuri exportatoare, vom considera “industrii suport” pentru o anumită ramură, acele industrii sau ramuri care acoperă cel puțin 50% din totalul consumurilor intermediare primite de ramura analizată. Prezentăm principalele concluzii:

- o bună parte din ramurile care produc pentru consumul productive își bazează producția pe ramuri în care importul are pondere mică în totalul resurselor, deci se poate spune ca se bazează pe resursele interne: 02. *Creșterea animalelor*; 26. *Fabricarea băuturilor*; 79. *Producția și distribuția energiei electrice*; 88. *Alte transporturi (transporturi rutiere de mărfuri)*; 95. *Telecomunicații*; 96. *Activități financiare, bancare și de asigurări*;
- în unele ramuri producția se asigură din autoconsum, ramura constituindu-se în propria ramură suport iar ponderea mare a importului în resursele ramurii face ca producția, productivitatea muncii și competitivitatea să depindă de prețurile internaționale; astfel sunt ramurile: 28. *Industria textilă și a produselor textile*; 38. *Fabricarea produselor chimice de bază*; 69. *Industria de mașini și aparate electrice*; 08. *Extracția petrolului*;
- în sfârșit, în alte ramuri, consumul productiv este asigurat în cea mai mare parte de ramuri a căror import are o pondere mare în totalul resurselor proprii; astfel este ramura 36. *Prelucrarea țicleului*, în care 70% din consumul intermediar este asigurat de ramura 08. *Extracția petrolului*, ale cărei importuri reprezintă 37% din totalul resurselor.

4.5. Metodologia lui Porter: politici guvernamentale

4.5.1. Subvenții

Schimbările din politicile de subvenționare a ramurilor sunt majore: dacă în 1989 nici una din ramurile furnizoare de consumuri intermediare nu primea subvenții pe produs, în 1999 aceste ramuri primesc 51.29% din totalul subvențiilor. Pe ramuri, ponderea cea mai mare a subvențiilor o dețin ramurile: *01. Cultura vegetală* (22.74% din total) și *07. Extracția și prepararea cărbunelui (inclusiv șisturile și nisipurile bituminoase)* – 21.80% din totalul subvențiilor.

4.5.2. Impozite

Ponderea impozitelor pe produs plătite de principalele ramuri furnizoare de consumuri intermediare în economie a crescut în 1999 la 47.94% din total față de 39.59% în 1989.

Principalele schimbări pe ramuri sunt următoarele:

- Ponderea impozitelor crește de la 5.41% în total (1989) la 13.58% (1999) în ramura: *36. Prelucrarea țigăii*;
- Scade în ramurile: *08. Extracția petrolului (inclusiv activități de servicii anexe acestuia)* (de la 7.26% la 1.84%); *95. Telecomunicații* (de la 5.18% la 0.24%).

5. Schimbări structurale în principalele ramuri producătoare pentru piața internă: ramuri care produc pentru consumul final (1999 comparativ cu 1989)

5.1. Poziția în cadrul economiei

- Am luat în considerare ramurile a căror pondere în consumul final este mai mare de 3% fie în 1989 fie în 1999; aceste ramuri acoperă circa 65% din totalul consumului final în fiecare din cei doi ani .

Au avut loc schimbări importante în **structura consumului final**:

- Crește consumul de produse agricole (vegetale și animale), ca urmare a creșterii autoconsumului în gospodăriile populației (de la 3.27% la 5.10%) produse vegetale; respectiv (de la 4.61% la 6.54%) produse animale;
- Crește consumul de băuturi alcoolice (de la 3.67% la 5.84%);
- Scade consumul de carne și produse din carne (de la 11.97% la 7.14%);
- Scade ponderea consumului în restaurante (de la 11.23% la 1.90%);
- Crește consumul de produse petroliere (de la 1.32% la 4.73%), ca urmare a creșterii numărului de mașini;
- Scade consumul de textile și produse textile (de la 4.97% la 1.83%); și a confecțiilor textile (de la 4.34% la 0.89%);
- Crește semnificativ ponderea pieței imobiliare (de la 2.04% la 12.74%).

Contribuția principalelor ramuri furnizoare pentru consumul final la **formarea resurselor** a crescut în 1999 la 39.51% din total față de 31.58% în 1989.

Contribuția ramurilor furnizoare de consum final la formarea **valorii adăugate brute** crește de la 34.75% în 1989 la 42.42% în 1999.

5.2. Metodologia lui Porter: condiții generale

Conform metodologiei prezentate în capitolul 1, vom analiza: resursele umane; resursele de capital; utilizarea infrastructurii; resursele fizice.

5.2.1. Resursele umane

Ca și până acum, pentru analiza **resurselor umane** vom folosi informațiile privind **costul** acestora și gradul de **calificare** al forței de muncă utilizate în ramurile furnizoare de consum final.

În 1999 crește ponderea **remunerării salariaților** pentru ramurile furnizoare ale consumului final la 35.68% din total față de 31.03% cât era în 1989.

Schimbări structurale în partea ce revine forței de muncă din valoarea adăugată brută (ponderea remunerării salariaților în VAB) în principalele ramuri furnizoare ale consumului final :

- În ramurile agricole are loc o scădere a părții din valoarea adăugată brută ce revine forței de muncă ;
- În ramurile administrative și de servicii publice partea ce revine forței de muncă din VAB rămâne la un nivel comparabil în cei doi ani;
- Se dublează, în schimb, în ramurile: 26. *Fabricarea băuturilor*; 28. *Industria textilă și a produselor textile*; 29. *Industria confecțiilor din textile*; 36. *Prelucrarea țicleiului*.

Schimbări structurale în **gradul de calificare** al forței de muncă din principalele ramuri furnizoare ale consumului final :

- Are loc o creștere a gradului de calificare a forței de muncă în ramurile de servicii sociale și administrative: 102. *Administrația publică și apărare, asistență socială obligatorie*; 103. *Invățământ*; 104. *Sănătate și asistență socială*; 105. *Alte activități de servicii colective, sociale și personale*; precum și în alte ramuri ca: 18. *Productia, prelucrarea și conservarea cărnii*; 26. *Fabricarea băuturilor*; 29. *Industria confecțiilor din textile*; 86. *Restaurante*;
- Scade gradul de calificare a forței de muncă în ramurile: 01. *Cultura vegetală* ; 28. *Industria textilă și a produselor textile* ; 36. *Prelucrarea țicleiului*.

5.2.2. Resurse financiare și de capital

Pentru a analiza utilizarea resurselor financiare și de capital în principalele ramuri furnizoare ale consumului final, am luat în considerare input-urile din ramura activității financiare, bancare și de asigurări, precum și partea ce revine capitalului din VAB.

În ceea ce privește utilizarea **resurselor financiare**, schimbările sunt minore: de la 4.23% din total în 1989 crește la 4.99% în 1999.

Partea ce revine **capitalului** din valoarea adăugată brută a avut o evoluție extrem de diferită pe ramuri. Sunt câteva ramuri în care acest indicator și-a păstrat ordinul de mărime: 02. *Creșterea animalelor*; 18. *Productia, prelucrarea și conservarea cărnii*; 26. *Fabricarea băuturilor*; 36. *Prelucrarea țicleiului*; 97. *Tranzacții imobiliare*; 102. *Administrația publică și apărare, asistență socială obligatorie*; 104. *Alte activități de servicii colective, sociale și personale*.

Cauzele care au dus la schimbarea raportului dintre contribuția forței de muncă și contribuția capitalului la formarea valorii adăugate brute sunt diferite pe ramuri: în ramura 01. *Cultura vegetală*, desființarea formelor agriculturii de stat a dus la scăderea drastică a numărului de salariați, ceea ce a modificat raportul dintre cele două ponderi. În alte ramuri cauza este utilizarea capacităților de producție vechi, fără nici o investiție nouă și exploatarea forței de muncă plătită cu salarii mai mici decât în altă parte: ramurile 28. *Industria textilă și a produselor textile*; 29. *Industria confecțiilor din textile*.

5.2.3. Infrastructura

Indicatorii care pot oferi informații despre utilizarea infrastructurii sunt inputurile (consumurile intermediare) primite din ramurile: diverse activități de transport, activități de poștă și telecomunicații. Între 1989 și 1999 a avut loc o creștere a utilizării infrastructurii pentru ramurile furnizoare ale consumului final de la 21.48% la 32.39% din total.

Pe ramuri schimbările semnificative au avut loc astfel:

- Utilizarea infrastructurii a crescut în ramurile: 02. *Creșterea animalelor* (de la 0.27% la 5.54%); 36. *Prelucrarea țicleiului* (de la 0.71% la 6.58%); 97. *Tranzacții imobiliare* (de la 0.43% la 4.26%);
- A scăzut în ramura: 102. *Administrația publică și apărare, asistență socială obligatorie* (de la 10.86% la 0.94%).

5.2.4. Resurse fizice

Ponderea input-urilor (consumurilor intermediare) primite de către ramurile furnizoare ale consumului final în totalul consumurilor intermediare a crescut de la 31.31% în 1989 la 37.05% în 1999.

Pe ramuri apare o tendință de creștere a ponderii input-urilor primite în total input-uri în creșterea animalelor și în ramurile de servicii sociale (învățământ, sănătate și alte activități de servicii colective, sociale și personale). Scad consumurile în ramurile: 28. *Industria textilă și a produselor textile*; 36. *Prelucrarea țigărilor*; 86. *Restaurante*.

5.3. Metodologia lui Porter: condiții de cerere

5.3.1. Cererea internă

Principalele ramuri furnizoare ale consumului final sunt furnizoare pe piața internă a unei părți semnificative (circa un sfert) din **consumurile intermediare** destinate producției altor ramuri: ponderea lor în furnizarea consumurilor intermediare a crescut de la 23.39% în 1989 la 26.77% în 1999.

În ceea ce privește ponderea acestor ramuri pe piața internă în furnizarea **consumului final**, această analiză a fost făcută în capitolul 5.1. Aceste ramuri nu participă la **formarea brută de capital fix**.

5.3.2. Cererea externă

Pe piața externă ponderea acestor ramuri a scăzut de la 33.31% în totalul exportului în 1989 la 29.87% în totalul exportului în 1999.

Semnificative sunt schimbările din ramurile: 28. *Industria textilă și a produselor textile* (crește de la 5.80% la 16.49% din totalul exportului) și 36. *Prelucrarea țigărilor* (scade de la 19.87% la 3.39% din totalul exportului).

5.4. Metodologia lui Porter: industrii suport

Ca ramuri suport am considerat acele ramuri care acoperă cel puțin 50% din totalul input-urilor necesare ramurii respective.

- Se bazează pe producția internă următoarele ramuri : 02. *Creșterea animalelor* ;18. *Producția, prelucrarea, conservarea cărnii*; 26. *Fabricarea băuturilor*; precum și ramurile care oferă servicii pentru populație: 103. *Învățământ*; 104. *Sănătate și asistență socială*; 105. *Alte activități de servicii colective, sociale și personale* ;
- O parte din ramuri au ca suport ramuri ale căror resurse conțin o pondere mare de produse importate : 102. *Administrația publică și apărare, asistență socială obligatorie* are ca ramură suport 33. *Industria celulozei, hârtiei și cartonului și a produselor din hârtie și carton*, ale cărei importuri reprezintă peste 30% din totalul resurselor ; ramura :36. *Prelucrarea țigărilor* are ca ramură suport 08. *Extracția petrolului* , ale cărei importuri reprezintă 37% din totalul resurselor.

5.5. Metodologia lui Porter: politici guvernamentale

5.5.1. Subvenții

Schimbările din politica de subvenții în economia românească se reflectă și în structura subvențiilor acordate principalelor ramuri furnizoare ale consumului final: dacă în 1989 nu se acordau subvenții la producător, acestea fiind îndreptate către consumator, prin menținerea prețurilor la cumpărare, în 1999 aceste ramuri primesc aproape un sfert din totalul subvențiilor. Ramurile către care se îndreaptă subvențiile la producător sunt cele agricole și, în special producția vegetală.

5.5.2. Impozite

Pentru ramurile furnizoare ale consumului final impozitele se mențin la același ordin de mărime, cu o ușoară creștere, de la 39.10% din total în 1989, la 40.24% din total în 1999.

Pe ramuri:

- s-au pus impozite și pe producția din agricultură, spre deosebire de 1989;
- au crescut impozitele în ramurile: 36. *Prelucrarea țigărilor*; 26. *Fabricarea băuturilor*;
- au scăzut în ramurile: 18. *Producția, prelucrarea și conservarea cărnii*; 86. *Restaurante*.

6. Schimbări structurale în principalele ramuri producătoare pentru piața internă: ramuri care produc pentru formarea brută de capital fix (1999/1989)

6.1. Poziția în cadrul economiei

- Am luat în considerare ramurile a căror pondere în formarea brută de capital fix (FBCF) este mai mare de 4% fie în 1989, fie în 1999; aceste ramuri acoperă 79%, respectiv 81% din totalul FBCF, cu o creștere de 2% în 1999 față de 1989.

Schimbări structurale pe ramuri:

- a scăzut dramatic ponderea ramurii 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal* (de la 7.26% la 0.97%);
- dar a crescut ponderea ramurilor: 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică*; și 72. *Industria mijloacelor de transport rutier*.

Contribuția principalelor ramuri producătoare pentru FBCF la **formarea resurselor** scade de la 17.45% din total în 1989 la 11.37% din total în 1999. Scăderea se face resimțită practic de către toate ramurile analizate.

Contribuția principalelor ramuri care produc pentru FBCF la **valoarea adăugată brută** a scăzut de la 16.74% în 1989 la numai 9% în 1999. Scăderea se înregistrează practic la nivelul tuturor acestor ramuri; nici una nu cunoaște o creștere.

6.2. Metodologia lui Porter: condiții generale

Conform metodologiei descrise în capitolul 1 vom analiza: resursele umane, resursele de capital, utilizarea infrastructurii, resursele fizice (consumurile intermediare permise).

6.2.1. Resursele umane

Resursele umane le vom analiza din punct de vedere al **costului** și din punct de vedere al **calificării**. În acest scop avem în vedere: informațiile privind remunerarea salariaților din aceste ramuri și consumurile intermediare primite de la ramurile: învățământ, cercetare-dezvoltare, informatică și activități conexe. În cazul acestor ramuri, ținând seama de faptul că cea mai importantă ca pondere în cadrul ramurilor producătoare pentru FBCF este activitatea de *Construcții*, pentru aprecierea calificării forței de muncă vom lua în considerare și *Activitățile de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice*.

Ponderea **remunerării** salariaților în total pentru principalele ramuri care produc pentru FBCF a scăzut de la 21.79% în 1989 la numai 11.52% în 1999. Scăderea se înregistrează practic la nivelul tuturor acestor ramuri; nici una nu cunoaște o creștere.

Dacă în ramurile: 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal*, 62. *Fabricarea de mașini de utilizare generală*, 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică*, 68. *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou* **partea ce revine forței de muncă în valoarea adăugată brută** a crescut, coordonându-se cu o scădere a părții ce revine capitalului, în ramurile: 72. *Industria mijloacelor de transport rutier*, 77. *Producția de mobilier*, 83. *Construcții* are loc o scădere a părții ce revine forței de muncă.

Are loc o scădere a **calificării** forței de muncă în ramurile: 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal*; 62. *Fabricarea de mașini de utilizare generală*; 65. *Fabricarea altor mașini de utilizare specifică*; 72. *Industria mijloacelor de transport rutier*.

6.2.2. Resurse financiare și de capital

Pentru a analiza resursele financiare și de capital în principalele ramuri furnizoare pentru FBCF, am luat în considerare input-urile din ramura activități financiare bancare și de asigurări, precum și partea ce revine capitalului din valoarea adăugată brută. Gradul de utilizare al **resurselor financiare** în activitățile de formare brută a capitalului fix a scăzut de la 3.22% din total în 1989 la 1.45% din total în 1999. Scăderea are loc practic în toate ramurile.

În ceea ce privește partea ce revine **capitalului** din valoarea adăugată brută, există mari diferențe pe ramuri; o scădere importantă are loc în ramurile: 62. *Fabricarea de mașini de utilizare generală* și 65. *Fabricarea*

altor mașini de utilizare specifică. O creștere semnificativă are loc în ramurile: 77. *Producția de mobilier și 83. Construcții.*

6.2.3. Infrastructura

Indicatorii care ne oferă informații despre utilizarea infrastructurii sunt: cei care reflectă input-urile primite de ramurile analizate din ramurile: diverse activități de transport, activități de poștă și telecomunicații. Între 1989 și 1999 a avut loc o scădere a utilizării infrastructurii de la 15.55% din total la 10.01% din total. Scăderea a avut loc în toate ramurile analizate.

6.2.4. Resurse fizice (consumuri intermediare primite)

Ponderea input-urilor (consumurilor intermediare) primite de către ramurile producătoare pentru FBCF a scăzut de la 18.30% din total în 1989 la 10.96% din total în 1999. Scăderea afectează toate ramurile analizate.

6.3. Metodologia lui Porter: condiții de cerere

6.3.1. Cererea internă

Pe piața internă ramurile care produc pentru formarea brută de capital fix au un impact redus: în 1989 aceste ramuri furnizau 12.8% din totalul consumurilor intermediare, (procent care a scăzut la 5.93% în 1999) și 3.13% din totalul consumului final (procent care a crescut la 4.19% în 1999).

6.3.2. Cererea externă

Pe piața externă ponderea acestor ramuri a scăzut de la 20.21% din totalul exportului în 1989 la 11.78% din totalul exportului în 1999.

Există trei ramuri care înregistrează o creștere a exportului: 60. *Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal*; 62. *Fabricarea de mașini de utilizare generală*; 68. *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou.*

6.4. Metodologia lui Porter: industrii suport

Cu excepția ramurii *Construcții*, care se bazează pe ramuri suport care nu includ în total resurse un import semnificativ, se poate spune că ramurile care participă la formarea brută de capital fix se bazează în proporție destul de însemnată pe importul ramurilor suport, astfel încât piețele internaționale au o influență importantă asupra acestor ramuri și, implicit, asupra investițiilor care stau la baza dezvoltării economiei în perioada care urmează.

6.5. Metodologia lui Porter: politici guvernamentale

6.5.1. Subvenții

Schimbările din politica subvențiilor în economia românească de tranziție se reflectă și în structura subvențiilor acordate principalelor ramuri care produc pentru formarea brută de capital fix. În 1989 se aplica o politică de acordare a subvențiilor la consumator, astfel încât subvențiile pe produs sunt la nivelul 0%; în 1999 nivelul acestora crește la 5.67% din total.

6.5.2. Impozite

Crește semnificativ nivelul impozitelor plătite de ramurile care produc pentru formarea brută de capital fix: de la 0.6% din total în 1989 la 11.17% din total în 1999.

Concluzii :

Caracteristici generale ale principalelor ramuri care produc pentru piața internă

- *Valoarea adăugată brută* creată în principalele ramuri care produc pentru piața internă: ramurile care produc pentru consumul intermediar dau circa 39% din total VAB creată în economie în 1999; ramurile care produc pentru consum final dau circa 42% din total VAB; ramurile care produc pentru formarea brută de capital fix dau circa 9% din total VAB.

- sunt ramuri în care se plătesc *salarii mici*: Acest lucru este impus de condițiile specifice pieței interne, unde veniturile mici (pentru piața produselor destinate consumului final) și slaba capitalizare a economiei (pentru celelalte piețe) nu permit creșterea prețurilor.
- din totalul cheltuielilor alocate pentru *cercetare-dezvoltare și informatizare*, principalele ramuri care produc pentru piața internă consumă: aproape 29% ramurile care produc pentru *consum productiv*; circa 14% ramurile care produc pentru *consumul final*; și numai 9.7% cele care produc *pentru formarea brută de capital fix*. Este vorba de ramuri a căror competitivitate poate fi serios afectată de slaba atenție acordată cercetării-dezvoltării și informatizării, mai ales când este vorba de investiții, destinate să asigure dezvoltarea ulterioară a economiei.
- Din totalul *resurselor financiare* oferite de ramura 96. *Activități financiare, bancare și de asigurări* principalele ramuri care produc pentru piața internă consumă: 23.3%, ramurile care produc pentru consumul productiv; 4.9% cele care produc pentru consumul final și 1.4% cele care produc pentru formarea brută de capital fix. În concluzie, resursele financiare – atâtea câte există – se îndreaptă către consumul productiv, pentru susținerea producției curente, și nu către ramurile care participă la investițiile de durată. Acestea sunt ramuri investiționale de bază, destinate să asigure dezvoltarea ulterioară a economiei și a căror competitivitate poate fi serios afectată. Slab capitalizate, este clar că aceste ramuri nu pot face investiții care să asigure un nivel ridicat de competitivitate a mărfurilor românești pe piețele internaționale.
- În ceea ce privește utilizarea *infrastructurii* prin activități de transport și telecomunicații, principalele ramuri care produc pentru piața internă consumă: circa o 54% din total ramurile care produc pentru consumul intermediar; circa 32% cele care produc pentru consumul final și 10% cele care produc pentru formarea brută de capital fix.
- *Productivitatea muncii*, măsurată prin raportul dintre valoarea adăugată brută și total remunerație plătită salariaților, lăsând la o parte ramurile agricole, unde numărul salariaților este mic în comparație cu totalul forței de muncă care participă la realizarea producției, este, în general de 1-2 (maximum 4) unități de VAB produse pentru fiecare unitate monetară plătită ca remunerație. Câteva ramuri fac excepție: 97. *Tranzacții imobiliare (55.8)*; 18. *Producția, prelucrarea și conservarea cărnii (12.2)*; 68. *Industria de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou (5.8)*. Singura ramură care are productivitatea subunitară (0.9) este ramura 38. *Fabricarea produselor chimice de bază*.
- majoritatea ramurilor care produc pentru piața internă nu primesc subvenții pentru producție, cu excepția *Culturii vegetale* care primește aproape un sfert din totalul subvențiilor acordate.
- Singurele ramuri care plătesc impozite mari sunt ramurile: 36. *Prelucrarea țigăiului* (13.6% reprezentând TVA și alte impozite pe produs) și 26. *Fabricarea băuturilor* (17.11% reprezentând TVA și alte impozite pe produs). Totuși ramurile care produc pentru consumul productiv plătesc 39% din totalul impozitelor, iar ramurile care produc pentru consumul final plătesc circa 40% din totalul impozitelor. Ramura 36. *Prelucrarea țigăiului* fiind ramură suport pentru multe ramuri atât exportatoare cât și producătoare pentru piața internă, faptul că plătește impozite mari este de natură a influența negativ costurile și competitivitatea tuturor celorlalte ramuri legate.

Bibliografie

1. C. Ciupagea – *An elasticity approach to the Analysis of Romanian Foreign Trade Policy during the Years of Transition* – Economics of Planning, 27, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, (1994)
2. E. Dobrescu – *Transition Economy-a Weakly Structured System* – Romanian Economic Review, 41, (1996)
3. E. Dobrescu – *Macromodels of the Romanian Transition Economy* – third edition, Expert Publishing House, Bucharest, 2000
4. C. Mereuță, C. Ciupagea, M. Calotă, C. Oncescu, C. Scutaru, F. Bejan, U. Wiener, P. Joița, T. Straus – *Industria prelucrătoare românească* – Editura Fundației PRO, București 2000
5. M. Porter – *The competitive advantage of Nations* – New York: The Free Press, 1993
6. C. Scutaru – *Inflation-salaires-chomage* – Revue Roumaine des Sciences Economiques, 40, 145, (1994)
7. C. Scutaru – *Un modele agrege du processus inflationiste* – Observer, 4, (1997)

8. C. Scutaru, A. Ghita – *Chaos and Order in transition: Exchange Policy and Social Costs (Inflation-Unemployment)- MEET IV, ACE Phare Project, University of Leicester, (1998)*
9. D. Voiculescu, C. Mereuta, *et all* – *Analiza competitivitatii economiei romanesti orizont 2000-2005-2010. Solutii strategice alternative.* - Ed. Academiei Bucuresti, (1998)
10. Colectiv de autori din INCE, IPE, IEM, IEN - *Macromodelul economiei românești de tranziție.* Banca de date